



# ANALÝZA DAT V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

Mgr. Kateřina Lojdová, Ph.D.

[lojdova@ped.muni.cz](mailto:lojdova@ped.muni.cz)

# KVALITATIVNÍ DATA

## **Ukázka textu:**

„Cítil jsem se jako bachař.“ Reflexe nové sociální role studenty učitelství na praxi

[https://katalojdova.weebly.com/uploads/2/4/3/0/24306750/kapitola\\_9.pdf](https://katalojdova.weebly.com/uploads/2/4/3/0/24306750/kapitola_9.pdf)



## 2.2. ČERVENÝM PEREM ANEB SYMBOLY KONTROLNÍ ROLE

- Jak vyplývá z předchozího pojednání o autoritě, role studenta ve škole není automaticky spojena se symboly kontroly ve vztahu k žákům. Na svojí praxi to zažil například Michal:

*„V rámci předmětu výchova ke zdraví jsem byl požádán, zda bych nešel jako doprovod se žáky na besedu týkající se pohlavní choroby AIDS, která se konala v kině Art. Beseda trvala i s cestou 4 hodiny. Během cesty jsme řešili pouze jeden pedagogický problém, a to ten že mě dva žáci přemlouvali, abych jim povolil si zapálit cestou cigaretu.“ (Michal)*



- Jinými slovy, studenti sami o sobě představiteli kontroly v očích žáků nejsou. Stávají se symbolem kontroly většinou až tehdy, když vedle nich stojí učitel či poté, až jim učitel kontrolní roli explicitně připíše:

*„Po příchodu do třídy jsme byli s učitelkou svědky zajímavé podívané. Dva žáci leželi na podlaze jeden na druhém a rvali se. Zbytek třídy stál kolem nich a pouzbuzoval je. Jakmile jsme se objevili ve dveřích, všichni se okamžitě rozutekli na svá místa.“*  
(Květoslav)



- Symboly kontroly jsou pro osvojování a vykonávání učitelské role nezbytné, proto si je studenti „půjčují“ od učitelů. Typickým symbolem kontroly je červené pero, s jehož přijetím jako symbolem kontroly se potýkala studentka Anna:

*„Další hodinu jsem měla za úkol zkontrolovat sešity žáků. Červeným perem jsem jim dopisovala, co si mají doplnit, a měla jsem smíšené pocity, když jsem opravovala krásně upravený dívčí sešit, ve kterém byl pěkný obrázek a velký barevný nadpis Vykingové. Nemilosrdně jsem to škrtila a opravila na Vikingové s vykřičníkem.“*



## UKÁZKA TEXTU

- Jak se poznají kvalitativní data?
- Co „umí a co neumí“ kvalitativní výzkum?
- Jaké jsou zdroje dat v kvalitativním výzkumu?



# DATA V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

Jaké podoby mají data v kvalitativním výzkumu?

Verbální a vizuální. Verbální data získáváme především prostřednictvím rozhovorů, vyprávění, písemných artefaktů; vizuální data získáváme prostřednictvím pozorování, fotografií, videonahrávek.

Co jsou hloubková data?



## CESTA K DATŮM: VÝZKUMNÁ OTÁZKA

- Výzkumná otázka v kvantitativním x kvalitativním výzkumu
- *„Jak studenti na praxi vnímají svoji roli ve škole?“*
- *Jaké činnosti studenti učitelství na praxi vykonávají?*





# ANALÝZA DAT

- Co je analýza?
- Kvalitativní analýza dat je uměním zpracovat data smysluplným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku (Hendl, 2012)



# INDUKTIVNÍ POSTUP: OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ

- Otevřené kódování je technika, která byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie.
- Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem.
- Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.



# JAK KÓDOVÁNÍ REALIZOVAT TECHNICKY

- 1) Metoda papír tužka
- 2) Ve wordu
- 3) V softwaru k tomu určeném (Atlas.ti)



## JAK KÓDOVÁNÍ REALIZOVAT TECHNICKY

- software pro kvalitativní analýzu dat je nástrojem, stejně jako tužka a papír
- kódování se odehrává „v hlavě“, abychom tento proces usnadnili, volíme vhodný nástroj
- software i papír-tužka mohou kódování usnadňovat i komplikovat



## KDY KÓDOVAT „V RUCE“?

- pokud naše myšlení podporuje podtrhávání, zvýrazňování, stříhání a přeskládávání papírů ve fyzickém prostoru
- pokud máme data verbálního charakteru, případně statická vizuální data
- pokud máme menší množství dat
- pokud potřebujeme kódovat kdykoliv a kdekoliv (dopravní prostředky, lokality bez elektřiny atd.)
- pokud dokážeme organizovat a archivovat tištěné dokumenty
- pokud nepovažujeme kódování v ruce za zastaralé



# KÓDOVÁNÍ V RUCE – VYUŽITÍ PROSTORU



## KDY KÓDOVAT V ATLASU

- pokud máme k dispozici plnou verzi programu
- pokud máme větší množství dat
- pokud využíváme kategoriální systém
- pokud chceme využít funkce, které program nabízí:
  - výběr kódů ze seznamu
  - řazení kódů, lokalizace kódů, frekvence kódů
  - vyhledávání úryvků
  - změna kódů a kódovaných úseků
  - navazování komentářů a mem na data
  - kategorizace kódů
  - síťová schémata
  - tisk a archivace dat



# ATLAS.TI

[HTTP://ATLASTI.COM/FREE-TRIAL-VERSION/](http://atlasti.com/free-trial-version/)

Rizeni tridy - ATLAS.ti

Project Edit Documents Quotations Codes Memos Networks Analysis Tools Views Windows Help

P-Docs P 1: U\_Heyrovskeho\_ Quotes 1:17 D: Ne. U: Nee: Codes ad hoc aktivita pro Memos

P 1: U\_Heyrovského\_Prátova\_1hod\_vyuka.docx

ŽŽ: ((dva žáci rozdávají křížovky))  
D: ((zasměje se))  
U: Tak, už zazářilas, bezva. Mají všichni, jo?  
K: Ano.  
U: Křížovku? (2) Co nejrychlejc.  
ŽŽ: ((žáci vyplňují křížovku))  
U: Kachlíkovko, jseš tu?  
D: Ne.  
U: Neješ. Špatná? (2) Mojžíšek?  
K: Mm. ((nesouhlas))  
U: Koláčkovka?  
ŽŽ: ((žáci vyplňují křížovku))  
U: ((učitelka lepí lístečky po třídě))  
D: Když už to máme?  
U: To nemůžeš mít. Já nejsem hotová.  
D: ((smích))  
U: Šup, šup, dodělávat. Dodělávat. (20) Dělej. (4) Vidíte, chlapi zase nejsou hotový.  
K: ((přihlásí se)) Tam je blbě otázka.  
U: Ne, s tím nic nedělej. A to znáte. (10) Málo. (8) Můžem teda?  
D: Mhm.  
U: Nevypotíte. Co děláš z druhé strany? Víte, jak to úplně BYTOSTNĚ NESNÁŠÍM. (2) Tak (.) sleduj. (1) Jedem. Jazykovědec,

- ukazování
- zamístnění křížovkou jako vytvoření prostoru pro činnosti učitele
- potvrzení žákovského úkolu pro cíle učitele
- formální povzbuzování
- generalizace výkonu kluků
- učitel nepřipustí chybu - legitimizuje znalosti žáků~
- ukazování ukončení úkolu

P 1: U\_Heyrovského\_Prátova\_1hod\_vyuka.docx -> My Library

Size: 100% Rich Text TZM

21:14  
17. 10. 2017



# PODSTATA KÓDOVÁNÍ: NÁVODNÉ OTÁZKY KE KÓDOVÁNÍ

- Co? Co je tématem promluvy? O jakém fenoménu se vyovídá? **O čem to je?**
- Kdo? O koho jde? V jakých rolích vystupují?
- Jak? Které vlastnosti jevu jsou zmiňované nebo naopak zamlčované?
- Kdy? Jak dlouho? Jaký je čas a trvání?
- Kde? V jakém prostoru je dění lokalizováno?
- Jak moc? Jak silně? Jaká je intenzita jevů?
- Proč? Jaké jsou příčiny?
- Kvůli čemu? S jakým záměrem aktéři jednají?
- Pomocí čeho? Jaké jsou strategie k dosažení cíle?



## PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

- In vivo kódy

*„Máme napsanej nějakej ŠVP. My ho jedeme v prvních, šestejch třídách, ostatní jakoby dobíhají. Ale když začínám chemii v osmičce, tak ignoruji současný osnovy a myslím, že bych si to před inspekcí obhájl, a už jedu podle toho, co máme napsaný, a narážím na to, když jsem to psal, tak člověk byl v nějakým rozpoložení, nějak jsme to tvořili s partou lidí dohromady, mysleli jsme si, že to bude fungovat. V praxi se zjišťuje, že je to ze 30%-40% špatně, je to třeba předělat, přepracovávat. Takže souběžně s tím měním ty kritéria, je s tím hrozně moc práce. Je to takovej **pokus omyl**.“ (učitel Petr)*

*„hrajou svalama“ (Standa)*



# PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

## Deskriptivní kódy

- Jedná se o kódy s nízkou mírou indukce, které slouží spíše k organizaci dat a pojmenování identifikačních charakteristik.
- Například: „Toto je moje politická orientace“  
*politická orientace*
- Dle Švaříčka a Šedové (2007) je to typ kódů zatížený vysokou neproduktivností. Výzkumník nejde hlouběji pod povrch sdělení.
- Jaká *politická orientace*?



# DESKRIPTIVNÍ KÓDY NEJSOU PODSTATOU ANALÝZY

T: Co si myslíte obecně o vzájemné spolupráci muzeí se školami? Je potřebná a v jaké podobě? Na jakém místě pomyslného žebříčku (z hlediska důležitosti) jednotlivých muzejních činností ji vidíte Vy?

J. A. Komenský      názornost      vnímavost      žák

R: Už Komenský věděl, že názornými ukázkami je podporována vnímavost žáků i

zpestření      škola      stereotyp      hodnocení muzea  
studentů. Každé zpestření školního stereotypu je tedy skutečně žádoucí.

muzeum      prostředky muzea  
Domnívám se, že muzea...a nejen ty...jsou velice vhodnými prostředky pro lepší

názornost      zájem      žák

názornost a dozajista mohou zvýšit i zájem žáků, studentů, o danou problematiku



# PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

- induktivní kódy

Induktivní kódy výrok jen nereprodukuje, nýbrž mu přidělují „přidanou hodnotu“. K tvoření takových kódů pomáhají otázky: Co?, Kdo? Proč? Jak? Kde? Kdy? Pomocí čeho?

## Příklady

„A prostě tím pádem jsem to roznosl vlastně do našeho okolí“ (Petr)

### **Já jako hlásná trouba**

„Když můžu, tak na ten problém upozorním.“ (Standa)

### **Zviditelňovatel problémů**

„Na tom táboře jsme se dohodli, že do školy půjdeme jako skinheadi“ (Franta)

### **Vyjednaná identita**



# PROBLÉMY V KÓDOVÁNÍ

## ○ Reprodukce versus interpretace

„Školu jsem nedodělal, výučňák nemám. Ale naši zato nemůžou.“

„Než jsem nastoupil, tak tady žádný management nefungoval.“

## ○ X Nadinterpretace

- když v datech vidíme i to, co v nich není
- v kódování jde o vystižení toho, co se objevuje v datech, nikoliv toho, co si myslíme my sami



## MĚJTE ODSUP

- T: A cítila jsi, že má vyloženě jiný přístup k těm dětem než ty?
- Učitelka Aneta: Mně se moc na tom jeho přístupu... teď to nekritizuju. Jsou dva různé přístupy a záleží na člověku. On je přesně takový ten autoritářskej typ, který přijde do té třídy, zařve a tam musí být ticho a hotovo. Já to spíš s těma děckama řeším...
- -jiný rozhovor-
- T: A kolikrát ti přišel do hodiny?
- U: No, ... (pomlka)... když na to teď vzpomínám, tak vlastně u mě ani jednou nebyl... A já jsem u něj taky nikdy nebyla...



# KÓDOVÁNÍ

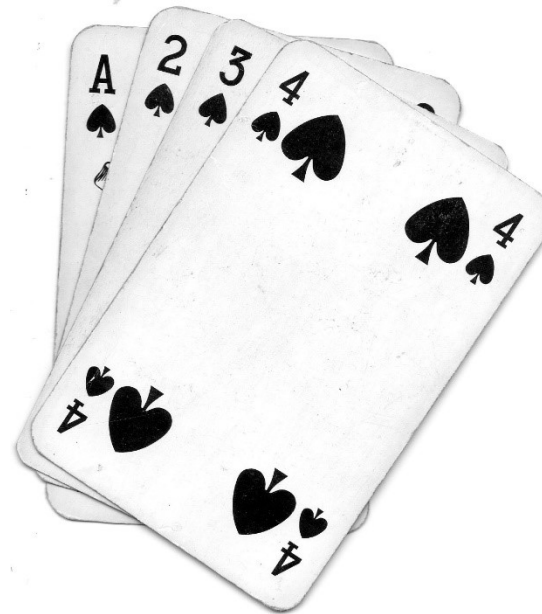
- Příklad: rozhovor





## OD KÓDOVÁNÍ KE KATEGORIZACI

- Kategorizace je procesem seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu (Strauss & Corbinová, 1999).
- Kolik kategorií?
- Co pak s nimi?  
technika vyložení karet



## OD KATEGORIÍ K TEORII

- **Kostra analytického příběhu:** jednoduchý popis kategorií a vztahů mezi nimi. Účelem kostry je formulovat klíčová tvrzení, na která výzkumník přišel a to tak, aby byla soustředěna kolem ústředního jevu, který byl zkoumán. Jde obvykle o několik poměrně strohých oznamovacích vět. Kostru lze také zobrazit graficky v podobě schématu.
- Kvalitativní výzkum může sloužit k prohloubení dosavadní teorie nebo k vytvoření teorie nové.
- V kvalitativním výzkumu vzniká teorie, která popisuje v termínech vědy to, o čem informanti hovoří svým jazykem.
- Vytváříme vlastní sociální konstrukci reality, která je ovlivněna podobou dosavadního vědění výzkumníka.



## SHRNUTÍ

- Jak se naučit dělat kvalitativní výzkum?  
Čtěte!



# KDE SE DOČÍST VÍCE

